

‘Laat elke leerling open bloeien’

Interview met Lies Strobbe over het CLIL-proeftuinenproject in het secundair onderwijs

Door Carolien Frijns, CTO-medewerker

In het CLIL-proeftuinenproject (2007-2010) volgden leerlingen van het secundair onderwijs zaakvakken in een vreemde taal, zoals aardrijkskunde in het Frans. Om meer te weten te komen over deze onderwijsaanpak, interviewden we Lies Strobbe, projectmedewerker van het CLIL-proeftuinenproject dat door de K.U. Leuven werd uitgevoerd (promotor Lies Sercu).

Foto: Het Nieuwsblad, 29/02/2008
Instituut Zusters Maricolen, Maldegem

Je hebt meegewerkt aan het CLIL-proeftuinenproject. Kun je ons uitleggen wat CLIL precies inhoudt? En wat niet?

CLIL staat voor *Content and Language Integrated Learning*. Het wordt heel vaak vergeleken met of zelfs gelijkgesteld aan immersieonderwijs. Vooral in de Belgische context verwijst men naar het Waalse immersieonderwijs. Er zijn wel enkele verschillen, maar er is niet altijd een zeer duidelijke grens. Bij CLIL-onderwijs gaat het om een klein pakket zaakvakken dat in een andere taal wordt aangeboden, bijvoorbeeld aardrijkskunde in het Frans. Voor immersieonderwijs gaat het om een uitgebreider pakket. Het kan gaan om 50% tot 100% aan zaakvakken die in een vreemde taal worden aangeboden.

Het doel van CLIL kun je samenvatten in de vier C's. De eerste staat voor *Content*. Dat wijst op het zaakvak waarin je vooruitgang wilt maken. De tweede is de C van *Communication* of het leren communiceren in de vreemde instructietaal. De derde C staat voor *Cognition*. Dat zijn de denken leerstrategieën die je leert als je bijvoorbeeld teksten moet lezen. En de vierde C staat voor *Culture*. Dat staat voor het opwekken van interesse voor de cultuur van die andere taal. In het proeftuinenproject is dat minder aan bod gekomen door de beperkte omvang van het les pakket.

Het verschil tussen CLIL en immersieonderwijs is dus vooral een verschil in percentage. Zijn er inhoudelijk dan geen verschillen?

Toch wel. Er is ook een verschil in de nadruk die men legt op het vak of de taal. In CLIL is er een dubbele focus: 50% inzetten op het vak en 50% inzetten op taal. In immersieonderwijs, maar dat is ook afhankelijk van plaats tot plaats, ligt de nadruk meer op het zaakvak. Daar wordt minder

aandacht aan taal besteed. Er is nog een onderscheid dat onderzoekers vaak maken: immersieonderwijs wordt vooral in een regionale taal gegeven. Er zijn dus een aantal criteria waarmee je CLIL kan onderscheiden van immersieonderwijs, maar ze vloeien ook in elkaar over.

Wat is de meerwaarde van CLIL in Vlaanderen?

Er wordt vaak gezegd dat Vlamingen vlot verschillende talen leren spreken en dat we die positie aan het verliezen zijn. Dat komt o.a. doordat andere landen meer en meer investeren in taalonderwijs. CLIL kan een van de strategieën zijn om de positie van Vlaanderen opnieuw te versterken op voorwaarde dat er randvoorwaarden worden vervuld. De belangrijkste voorwaarde is natuurlijk dat het hoogstaand onderwijs is. Dan kan CLIL een oplossing bieden.

Wat versta je precies onder hoogstaand onderwijs?

Je hebt o.a. competente leerkrachten en draagvlak in de school nodig. De appreciatie van de directie is heel belangrijk voor het welslagen van CLIL. Dat hoeven eigenlijk geen grote dingen te zijn. Interesse tonen voor het project en voorzien dat de leerkrachten voldoende visuele hulpmiddelen kunnen inzetten, is voldoende.

En de CLIL-lessen, hoe moeten die eruit zien?

De zaakvakinhouden in CLIL-lessen mogen geen flauw afkooksel worden van de inhouden die in het Nederlands aan bod komen. Het gaat erom dat dezelfde inhoud op hetzelfde niveau als het Nederlandstalige traject grondig wordt verwerkt en verworven. Het is niet zo dat CLIL-onderwijs een volledig andere didactiek zou teweegbrengen. Eigenlijk is het een integratie van de *best practices* uit zowel de talen- als de zaakvakdidactiek. Het loopt gelijk met het taalbewust vakonderwijs in het Nederlands: het geven van een zaakvak maar tegelijkertijd ook aandacht besteden aan de taal. De pijlers van taalbewust onderwijs, zoals het geven van een rijke context, het voorzien van taalondersteuning en interactief werken in een veilige leeromgeving, komen ook terug in CLIL-onderwijs. CLIL-onderwijs is dus niet het warm water opnieuw uitvinden, zoals leerkrachten soms denken.

***Het warm water
opnieuw
uitvinden? Nee.***

Bestaat er al lesmateriaal voor CLIL?

Er is bijna geen materiaal voorhanden. In de eerste en tweede graad hebben leerkrachten uit het proeftuinproject vooral hun eigen materiaal ontwikkeld. In deze graden ging het over zaakvakken in het Frans. Het taalvaardigheidsniveau voor Frans is bij de leerlingen nog te laag om authentiek materiaal aan te bieden zonder het aan te passen. Daarom hebben de leerkrachten zelf materiaal ontwikkeld of authentiek materiaal toegankelijker gemaakt. In de proeftuinscholen die met de instructietaal Engels aan de slag gingen in de derde graad waren er heel wat leerkrachten die authentiek materiaal gebruikten, zoals handboeken uit Groot-Brittannië of de VS. Hierbij is er wel een bijkomend probleem: het leerplan in Groot-Brittannië is niet hetzelfde als het leerplan hier. Je kan het materiaal dus niet zomaar overdragen.

CLIL komt een heel aantal keer in de conceptnota 'Samen taalgrenzen verleggen' van minister Smet voor. Er staat in dat er een 'standaard' ontwikkeld zal worden waarmee de kwaliteit van CLIL in het secundair onderwijs bewaakt zal worden. Wat vind je van de kwaliteitseisen?

De kwaliteitsstandaard is zeker een goede insteek, maar het moet nog verder uitgewerkt worden. De belangstelling van leerkrachten vind ik heel belangrijk. Leerkrachten moeten effectief bereid zijn om in een CLIL-project in te stappen. In het proeftuinenproject hebben we dat ook gezien: als leerkrachten *moeten* deelnemen, dan werkt het niet. Het moeten ook leerkrachten zijn die competent zijn, zowel voor de taal als voor het vak. Anders is het voor hen niet werkbaar en voor de leerlingen ook niet. De leerlingen merken het als een leerkracht zich eigenlijk niet goed voelt bij het geven van CLIL-lessen. De conceptnota zegt verder dat leerkrachten over aantoonbare competenties moeten beschikken voor het zaakvak, de taal en de didactiek. Dat vind ik goed, maar hoe deze precies aangetoond moeten worden, wordt nog in het midden gelaten.

***Elke school moet
gelijke kansen
krijgen om een
CLIL-traject op te
starten.***

Bij het proeftuinenproject was het zo dat de leerkrachten die een bachelor behaalden de combinatie hadden van de taal en het vak. Zij hadden bijvoorbeeld geschiedenis en Frans gestudeerd. Dat is ideaal. Op het niveau van de master kom je bij gespecialiseerde leerkrachten terecht. Zij zijn gespecialiseerd in de taal of het vak, en niet in de combinatie van de twee. Die leerkrachten moesten zelf inschatten of ze al dan niet geschikt waren om CLIL-lessen te geven. De meesten konden dat vrij goed, maar ik vraag me wel af of zelfinschatting de beste manier is.

Scholen en leerkrachten moeten tijd krijgen om aan CLIL te werken zodat elke school, ook de kleine school, gelijke kansen krijgt om een CLIL-traject op te zetten. Dat moet ook opgenomen worden in de standaard. Om echt goede CLIL-lessen te geven, is het belangrijk dat de vak- en zaakleerkracht overleggen. Om dat te kunnen doen en om zich als CLIL-leraar te ontwikkelen, moeten leerkrachten tijd krijgen. Kleine scholen zullen minder snel CLIL kunnen aanbieden als ze - zoals nu in de conceptnota wordt aangegeven - een parallel Nederlandstalig traject moeten voorzien zonder de middelen te krijgen om klassen te splitsen. Grote scholen met twee klassen wiskunde-wetenschappen bijvoorbeeld zullen wel een CLIL-klas en een niet-CLIL-klas kunnen organiseren. Kleine scholen zullen - zonder de hulp van de overheid - een klasgroep niet kunnen opdelen. Als we niet alle scholen gelijke kansen geven om CLIL-onderwijs op te zetten, dan loop je het gevaar dat je CLIL-elitescholen krijgt.

De vakleerkracht aardrijkskunde kan wel een beetje Engels, van de vele reizen die hij heeft gemaakt. Is dat voldoende of moet hij een taalspecialist worden?

We hebben proberen te achterhalen tijdens het proeftuinenproject over welk startniveau leerkrachten moeten beschikken. Onze bevindingen waren dat een leerkracht die start in het CLIL-traject al zeker een B2-niveau van het Europees Referentiekader voor moderne vreemde talen ¹moet hebben, voor alle vaardigheden (lezen, spreken, luisteren en schrijven). Hij moet ook over taaldidactische vaardigheden beschikken. Dus niet alleen de taal zelf goed beheersen maar

¹ Meer info over de niveaus op www.erk.nl

ook de taal kunnen overbrengen. De leerkrachten moeten ook een potentieel hebben om door te groeien naar C1-niveau zodat de leerkracht wat betreft taalvaardigheid boven de leerlingen staat.

Wat is er bekend over de effecten van het proeftuinenproject op leerlingen?

Het is heel moeilijk om het leerrendement van CLIL in kaart te brengen. Ik vind het belangrijk om er genuanceerd over te zijn. In de internationale literatuur wordt er vaak heel positief over CLIL geschreven, zonder enige kanttekening. Het is een hoera-verhaal, terwijl je gewoonweg weet dat het niet in alle scholen fantastisch kan lopen. Veel scholen, ook in het proeftuinenproject, maken echt een leerproces door. Dat is normaal, je leert het met vallen en opstaan. Het lijkt mij belangrijk om naast de successen ook oog te hebben voor valkuilen. Binnen het proeftuinenproject hebben we veel verschillende zaken onderzocht. We hebben bijvoorbeeld een leerlingenprofiel opgesteld. Dus: wie kiest voor CLIL en wie kiest voor het Nederlandstalige traject, en waarom doen ze dat?

De leerlingen in de eerste en tweede graad kiezen op basis van wat hun school en ouders over CLIL zeggen en vanuit hun motivatie om hun taalvaardigheid te verhogen. Er is een grote sturende kracht van de ouders en de school die ervoor zorgt dat leerlingen wel of niet voor CLIL kiezen. Er zijn geen verschillen in instroom gevonden tussen de CLIL-groep en de groep die het Nederlandstalige traject heeft gevolgd: beide groepen zijn even taalvaardig en even goed voor de zaakvakken uit het CLIL-programma.

***School en ouders
zijn een grote
sturende kracht
voor leerlingen.***

In de derde graad zijn er wel significante verschillen voor de instroom tussen de CLIL-groep en de groep die het Nederlandstalige traject volgt. Die verschillen zijn vooral in het voordeel van de CLIL-leerlingen. Zij scoren beter voor de vreemde talen. Dat lijkt de hypothese te bevestigen dat taalsterke leerlingen sneller voor CLIL kiezen dan taalzwakkere leerlingen. Maar de hypothese klopt niet helemaal, want zaakvakken blijken evenveel invloed te hebben op hun keuze voor CLIL: als leerlingen goed zijn in biologie, dan zullen ze sneller voor CLIL kiezen, ook al is hun Engels minder goed. Het is dus niet zo dat alleen taalsterke leerlingen voor CLIL kiezen. De leerlingen van de derde graad kiezen op basis van de manier waarop de school CLIL in de kijker zet en op basis van de status van de instructietaal met het oog op hun toekomstige beroep of verdere studies.

We hebben ook gekeken naar de leereffecten voor de instructietaal. In de eerste, tweede en derde graad is de top vier van talige vooruitgang voor de instructietaal: (1) woordenschatuitbreiding, (2) vooruitgang van spreekvaardigheid, (3) luistervaardigheid en (4) leesvaardigheid. Dit rapporteerden de leerlingen en dat werd ook bevestigd door de leerkrachten. Bij spreekvaardigheid ging het vooral om een toename van spreekdurf en vlotheid.

Waren er scholen die meer succes boekten dan andere in het aantrekken van diverse leerlingengroepen voor het CLIL-traject?

Wat we gemerkt hebben, is dat de school in de eerste, tweede en derde graad heel veel invloed heeft op de keuze van de leerlingen. De manier waarop de school het traject voorstelt, kan de leerlingen ofwel afschrikken ofwel over de streep trekken om CLIL te volgen. De gepercipieerde moeilijkheidsgraad van het CLIL-programma is dus iets dat heel sterk speelt. We hebben een heel mooi voorbeeld van een school die meer zwakkere leerlingen in CLIL kreeg. Deze school gaf de volgende boodschap aan de leerlingen: 'Kijk, CLIL is zeker belangrijk voor mensen die minder

goed zijn in de talen, omdat het een extra kans is om het te oefenen. We voorzien extra begeleiding zodat je het goed aankan.' Die strategie heeft effectief gewerkt. Er waren veel leerlingen die niet zo sterk waren in taal, die voor CLIL gekozen hebben en opengebloeid zijn. Er was bijvoorbeeld een leerling die in het begin amper in het Engels durfde te spreken en aan het einde een presentatie in het Engels heeft gegeven tijdens een studiebezoek van Europese beleidsmakers.

Kan CLIL ook voor anderstalige leerlingen?

We hadden jammer genoeg te weinig anderstalige leerlingen om daarover iets te kunnen zeggen. Er waren vijftien anderstalige CLIL-leerlingen en negen anderstalige leerlingen in het Nederlandstalige traject. We kunnen op basis daarvan geen conclusies trekken. Uit de internationale literatuur weten we wel, zoals Hugo Baetens Beardsmore aangeeft, dat er in de praktijk CLIL-programma's voor zeer diverse groepen opgesteld worden: internationale scholen, migranten, vluchtelingen en leerlinggroepen uit diverse bevolkingsgroepen. Onderzoek heeft uitgewezen dat er succesvolle CLIL-programma's - met een hoog leerrendement voor de vreemde taal en het zaakvak - voor elk van de bovenstaande doelgroepen kunnen worden uitgetekend.

Het proeftuinenproject ging over CLIL in het secundair onderwijs. Kan CLIL ook voor het basisonderwijs?

De manier van aanbrenge in het basisonderwijs zal anders zijn dan wat we gezien hebben in het proeftuinenproject in het secundair onderwijs. We moeten achterhalen wat precies de randvoorwaarden in het basisonderwijs zijn, zodat elke leerling het maximale uit CLIL kan halen.

Bedankt voor dit interview, Lies!

Luistertip: op zoek naar impressies van CLIL in de praktijk? De CLIL-leerlingen van het Sint-Aloysiuscollege in Ninove werden geïnterviewd door Radio 1. Klik [hier](#) voor het radiofragment.

Foto: Sint Aloysiuscollege, Ninove

Leestip: wil je het eindrapport onder de loep nemen? Klik [hier](#) om het rapport te downloaden.

Reageren op dit interview? Mail naar Carolien.Frijns@arts.kuleuven.be